

ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ ФОРМУЄ ОСВІТА ДЕРЖАВИ



Михайло Курик
доктор фіз.-мат. наук,
професор,
м. Київ



Анатолій Лобенко
доктор мед. наук, професор,
академік Національної
академії медичних наук,
професор Одеського
національного медичного
університету,
м. Одеса

22 листопада 2017 року на 79-ому році життя помер засновник і багаторічний керівник відділу молекулярної фотоелектроніки, провідний науковий співробітник Інституту фізики НАН України, доктор фіз.-мат. наук, професор *Курик Михайло Васильович* — автор і співавтор понад 300 наукових робіт та двох підручників для вищих наукових закладів.

1992 року М.В. Курик створив і очолив самоврядну громадську установу «Інститут екології людини», головним завданням якої є моніторинг стану здоров'я людини і впливу на неї стану довкілля. Особливу увагу вчений приділяв проблемі здоров'я дітей та питанням екологічної освіти та виховання молоді.

Пропонуємо вашій увазі одну із останніх статей Михайла Васильовича на цю тему, написану в співавторстві з доктором медичних наук, професором А.О. Лобенко, в якій розглянуто сучасні питання екологічної безпеки здоров'я людини, які є основою нової концепції створення профілактичної медицини через систему освіти України.

ВСТУП

Інститут екології людини (далі — Інститут) неодноразово піднімав питання екологічної безпеки здоров'я дітей в країні. Сьогодні є певні успіхи у вирішенні проблеми в навчальних закладах завдяки позитивному відношенню Міністерства освіти і науки України. Проте питання екобезпеки здоров'я дітей та молоді в Україні через різні причини — як соціально-екологічні, так і духовно-інформаційні — ще залишається проблемою для держави.

Якщо сьогодні в ЗМІ все частіше появляється інформація на кшталт „українці вмирають темпами, порівнянними із роками Голодомору”, або „смертність української молоді в три рази перевищує смертність в Європі” та інші, — значить проблема зі здоров'ям дітей в країні постійно загострюється.

Складається враження, що в Україні ніби не на часі вирішення питання здоров'я людей, особливо дітей та молоді. Здається, що про здоров'я людей необхідно говорити постійно, тим більше нині, коли починається нова виборча компанія, і претенденти до Верховної влади знову будуть пропонувати різні виборчі програми.

Дана стаття присвячена проблемі стану здоров'я дітей та молоді в Україні. У статті використані матеріали відкритої інформації з цієї проблеми, а також оригінальні дані постійного моніторингу стану здоров'я, які проводив Інститут в навчальних закладах (дошкільна та шкільна освіта) у столиці, в Київській області та деяких регіонах країни від 2000 року.

Деякі демографічні дані

Починаючи від 1993 року українська нація вимирає. Раніше офіційно повідомлялося, що Україна щороку втрачає населення, що дорівнює кількості населення Білої Церкви. Нині появилися дані, що «Україна щороку втрачає більше 700 тисяч громадян, третина із них – молодь працездатного віку».

Станом на 1 січня 2012 року чисельність населення України становила 45,6 млн людей. За офіційними даними Держкомстату на цей період рівень народжуваності в країні становив 11 осіб на 1000 населення, а рівень смертності досягнув 14,5 осіб. Для порівняння: у країнах Європейського Союзу показник смертності людей на той же період становив 6,3 осіб на 1000 населення. За показником смертності населення Україна випереджувала не лише країни ЄС, а й Сінгапур, Гонконг, Малайзію і практично всі країни тодішнього СРСР. Україна займала 150 місце серед 193-х країн світу за показником середньої подовженості життя, яка становила 69 років, в ЄС – 74 роки, в Грузії – 76,7, в Молдові – 70,8, в Узбекистані – 71,9 років зокрема. Очікувана середня тривалість здорового життя в Україні становить 59,2 роки, а в країнах ЄС – 67 років.

Кожен десятий українець не доживає до 35 років, а кожен четвертий – до 60 років. До цих тяжких даних мусимо окремо додати дані по смертності української молоді. За даними ВОЗ у світі кожен рік помирає 2,6 млн. молодих людей. Дуже прикро, але смертність української молоді в три рази перевищує смертність молодих людей в європейських країнах, а, наприклад, у випадку смертності від алкоголю ця різниця ще більша – в 16 разів (!).

У цій статті ми розкажемо не лише про причини наших проблем тривалості і повноцінності життя молоді, але й покажемо конкретні шляхи, які необхідно зробити, щоб призупинити це ганебне явище в Україні на початку XXI століття.

Основні проблеми здоров'я українців

Проблеми зі здоров'ям людей України, особливо дітей та молоді – це проблеми екологічної ситуації в країні, яка суттєво погіршилася після Чорнобильської катастрофи 1986 року. Крім соціально екологічних проблем суспільства на перше місце по глобальному негативному впливу на здоров'я людей виходить, мабуть, інформаційний вплив на свідомість, а значить на здоров'я людей. Особливо негативно впливає на здоров'я людини на сьогодні Інтернет, мається на увазі негативна роль Інтернету на соціально-психологічну атмосферу суспільства, на свідомість людини. Нині державі необхідно приділити чималу увагу проблемі впливу Інтернету.

Для розвитку інформаційного та професійного простору Інтернет – це позитивне досягнення суспільства, але для розвитку духовності, культури, екології свідомості людини – це досить небезпечне досягнення цивілізації. Без певних правил користу-

вання, без гарантій безпеки для здоров'я людини техногенних полів, які пов'язані з користуванням Інтернетом, без широкої просвітницької роботи серед дітей та молоді Інтернет може привести до сумних наслідків.

Справа в тому, що мозок людини власне відповідає за все, що пов'язане з життям людини і, зокрема, з її духовністю та свідомістю.

Згідно з різними науковими даними лише біля 7 % мозку людини працює. А що робить решта 90 відсотків? Яка роль мозку для людини? Природа дала людині мозок для того, щоб упродовж всього життя вона розвивала свої інтелектуальні здібності, що в свою обов'язково буде приводити до постійного розвитку і розширення вроджених задатків не лише на фізичному рівні, але й на так званому «польовому, інформаційному» рівні. Сьогодні для людини недостатньо лише вроджених здібностей, які визначаються вищеозначеними сімома відсотками розвитку мозку. Нагадаємо, що органи людини дозволяють бачити світ тривимірним, а час координати одновимірним – час змінюється лише в одну сторону. Насправді реальний світ багатовимірний. Ще на початку ХХ великий вчений **В.І. Вернадський** підкреслював, що «людина – це квантова система, це фізичне тіло і польова структура». Лише в нерозривній єдності цих двох начал – це і є людина як складна біоенергоінформаційна система, для якої характерними є наявність таких біопольових структур, як підсвідомість, свідомість і надсвідомість. Яка роль кожної із них у житті людини, від чого вони залежать, а головне – які негативні впливи на них мають різні сучасні інформаційні технології, в тому числі й Інтернет – всі ці питання на сьогодні практично не вивчені.

Підкреслимо особливу небезпеку для людини, пов'язану з Інтернетом.

Світ Інтернету – це віртуальний світ, а людина повинна жити в тісній гармонії з природою і як стверджував на початку ХХ століття австрійський дослідник **В. Шаубергер**, людина мусить бути слугою у природи, а не навпаки. Якщо людина постійно працює в Інтернеті (скажімо всі 24 години), то однозначно це веде не лише до хвороби – комп'ютерної залежності, – а й до розвитку таких негативних явищ людського життя, як гомофредизм, одностатеві шлюби, врешті-решт до аутизму (інтернетівського), що закінчується одним – суїцидом (!).

Отже, сьогодні діти та молодь, та й власне всі люди суспільства знаходяться в суттєво неприродному середовищі, а саме в техногенно інформаційному доквіллі, яке саме через вплив на польові структури мозку є основним чинником впливу доквілля на наше життя. Ще раз перерахуємо основні негативні впливи доквілля на наше здоров'я. Це:

- чистота повітря, води, землі і, відповідно, продуктів харчування;
- техногенні електромагнітні поля (комп'ютери, сотовий зв'язок, антени мобільного зв'язку тощо);
- різні засоби ЗМІ (в т. ч. й Інтернет) або різні інформаційні поля оточуючого простору людини;

— якість продуктів харчування та їх складників, які стають сьогодні шкідливими для організму людини (різні барвники, стабілізатори, ароматизатори тощо);

Сьогодні у реальному довіллі, особливо у великих містах-технополісах, людина не може бути здоровою, якщо не буде займатися екологічною безпекою свого здоров'я. На жаль, ще з часів СРСР людина намагається бути над природою, що й призвело до сучасних екологічних проблем, а в деяких випадках і до екологічних катастроф, до того, що *“природа сьогодні хвора людиною”*. Нове XXI століття має бути століттям нової ери розвитку цивілізації.

Екологічно-профілактична медицина на часі

Вище ми вже перерахували основні шляхи або причини негативного впливу довкілля на здоров'я людини. Для того, щоб захистити людину від негативних впливів чинників екології довкілля на її здоров'я, з одного боку, необхідно прості й інформативні методики тестування саме впливу екологічних факторів довкілля, а з іншого — мати доступні та максимально-ефективні методики так званої «екологічної реабілітації», або ендоекологічної профілактики. Складним у цьому плані є те, що все це необхідно робити контрольовано, постійно, щоденно.

На жаль, це неможливо робити в існуючій державній системі медицини, бо сьогодні медицина в основному вирішує проблеми надання допомоги людині, коли уже в той є конкретне захворювання, яке проявляється на фізичному рівні. На попереджувальній стадії медицина не може масово забезпечити таку методику, яка б дозволяла виявляти ті вияви довіл-

ля, які негативно впливають на стан здоров'я людини. На жаль, не в змозі це зробити і сімейна медицина. Країні потрібна спеціальна система попереджувальної медицини, це має система простої, дешевої, доступної, інформативної профілактичної або попереджувальної медицини. Але сьогодні на базі існуючої структури медицини проводити профілактичні заходи практично неможливо.

Український Інститут екології людини, який уже більше 25 років займається екологічними проблемами здоров'я дітей в умовах так званого організованого дитинства (дитячі садки, школи) разом із освітянами та медиками, розробив прості та надійні, інформативні та дешеві методики визначення функціонального здоров'я дітей шляхом отримання в кінцевому результаті паспорту здоров'я, або «екологічного паспорту здоров'я».

Впровадження постійного моніторингу здоров'я дітей у системі освіти, на нашу думку, може стати основою впровадження профілактичної медицини через систему освіти в країні.

Довкілля і здоров'я дитини

Реаліями життя суспільства на початку XXI століття є глибокі протиріччя розвитку Природи і Людини. Людина порушила основний закон природи: людина має бути слугою у природи і жити за законами розвитку природи, космосу в цілому. Без виконання людиною основних законів природи в розвитку цивілізації виникають екологічні проблеми.

Багаточисельні індивідуальні життєві шляхи людей є параметром співрозмірності і співвідносності людського буття до природної гармонії космосу, всесвіту і людини. Лише гармонічний розвиток організму



Телеінтерв'ю проф. М.В. Курика для “Доброго ранку, Україно!” від 29 жовтня 2013 р.



людини є основою стабільності і рівноваги її духовного і фізичного здоров'я.

Зведення природи до рівня довкілля в результаті соціокультурної та екологічної діяльності людини привели до істотного порушення гармонії розвитку суспільства з очевидною орієнтацією лише на прибуткову діяльність, що веде до незворотної дисгармонії природи і людини.

Екологія людини – це розділ екологічних знань, який направлений на досягнення рівноваги і гармонії між людиною і соціоприродним середовищем її життя. В такому контексті особливе значення має екологія дитинства – розділ екології, який набуває особливої державної ваги у зв'язку з демографічними наслідками екологічної депопуляції населення країни. Саме для організму дитини, який активно формується і розвивається, вплив оточуючого середовища на його здоров'я є визначальним у порівнянні з уже сформованим організмом дорослої людини.

Визначальною умовою нашого сьогодення є динамічне протистояння організму кожної людини постійному негативному впливу нього середовища існування.

З урахуванням вищесказаного робимо висновок: **для кожної людини потрібно постійно проводити профілактичну, ендоекологічну детоксикацію, очищення екологічне оздоровлення організму.**

На здоров'я дитини крім екології середовища істотно впливають соціальні чинники: склад сім'ї, життєві умови, звичаї батьків, соціальна гігієна, характеристика сім'ї в цілому та того дитячого колективу, в якому розвивається дитина. Суттєво негативний вплив на здоров'я дитини мають високий, неконтрольований і незбалансований інформаційний та психологічний тиск засобів масової інформації, у т.ч. телебачення та Інтернету. Негативно впливають на здоров'я дитини низька якість продуктів харчування та постійні стреси, яким піддається дитина в суспільстві.

Інформаційне поле суспільства стало істотним екологічним фактором, яке великою мірою негативно впливає на здоров'я людей, особливо дітей та молоді. Постійно зростає кількість дітей, які розвивають у собі погані, негативні звички: паління, наркотики, алкоголізм, сексуальна розбещеність. До цього додаються й такі негативні чинники: створення руйнуючої звукофери буття, вплив слабких фонових техногенних електромагнітних полів на мозок, статеву систему (дітородну функцію) та ін.

Із упевненістю можна констатувати, що діти сьогодні знаходяться в умовах постійної екологічної та соціальної напруги, що приводить до загострення криміногенної ситуації в суспільстві. Все, що відбувається в суспільстві, безпосередньо впливає на здоров'я дітей. Стан здоров'я дитини є об'єктивним, природним біологічним індикатором екологічного благополуччя суспільства.

Принципи екологічної безпеки здоров'я дитини

Будь-які питання впливу довкілля на організм дитини, в тому числі й екологічно безпечне здоров'я, в першу чергу визначаються методикою об'єктивного контролю стану здоров'я дитини, отримання екологічного паспорту здоров'я, виявлення впливу негативних чинників довкілля на здоров'я дитини, проведення постійної детоксикації організму дитини шляхом використання природних детоксикантів (ентеросорбентів).

Особливо важливими в цьому сенсі є вживання високоякісної питної води, природних (натуральних) продуктів харчування та методів народної оздоровчої медицини, забезпечення життя дитини нормальним інформаційним простором, екологічно безпечною звукоферою та захист організму дитини від зовнішніх техногенних електромагнітних полів.

На державному рівні повинна бути створена Програма виховної та навчальної роботи з дітьми з питань екології дитинства. Створення екологічних дитячих садків, шкіл, гімназій, інших навчальних закладів, спеціальних екологічно-оздоровчих дитячих санаторіїв, профілакторіїв та таборів відпочинку.

Екологічний паспорт здоров'я дитини

Мова йтиме про визначення функціонального здоров'я практично здорової дитини, коли в організмі ще немає явної патології (за винятком вроджених вад здоров'я), а вплив екології довкілля на забруднення організму проявляється саме в першу чергу на функціональному стані основних органів і систем організму.

Екологічна діагностика стану здоров'я дитини повинна проводитися шляхом найновіших методик. Однією з таких методик моніторингу здоров'я дитини та виявлення впливу довкілля на її організм є методика, розроблена професором **В.Г. Макацем**, а саме – *метод акупунктурної біогальванодіагностики*.

Метод полягає у вимірюванні біогальванічного струму, який виникає при прикладанні двох різних металевих електродів (цинк – срібло) до репрезентативних біологічно активних точок організму і замикання їх на вимірювальний прилад. Такий сертифікований прилад МІТ-3Е випускає фірма “Медінтех” (Київ).

На основі даних гальванічного струму (всього 24 значення) визначається екологічний паспорт здоров'я:

- загальний стан здоров'я;
- рівень впливу екології довкілля на рівень здоров'я;
- рівень функціональної активності відносно фізіологічної норми 12-и органів і систем організму (легені, кровоносна система, серце, тонкий і товстий кишковик, лімфатична система, підшлункова залоза, печінка, нирки, сечовий та жовчний міхур, шлунок),
- стан функціональної активності вегетативної нервової системи та щитоподібної залози.

Профілактична медицина — в першу чергу для дітей та молоді

Саме така методика діагностики дозволяє визначити на ранній стадії доклінічний прояв такого впливу довкілля на організм дитини, який через певний час приведе до появи захворювання.

Завдяки такій скринінговій методиці можна діагностувати будь-які зовнішні впливи на функціональне здоров'я дітей. Крім того, важливими в цьому напрямку є методики ендекологічної профілактики та оздоровлення дітей. До таких методик належить, у першу чергу, вживання якісної питної води і ряд природних, рослинного походження продуктів для детоксикації організму дитини і зміцнення його захисних функцій.

Як уже зазначалося вище, вплив довкілля на організм дитини сьогодні є постійним. Це означає, що необхідно постійно контролювати як стан здоров'я дитини, так і ефективність різних методик профілактики. Практично це неможливо виконувати за умов сучасної системи надання медичної допомоги дітям. Проте необхідні умови, які б гарантували екологічну безпеку здоров'я дітей та молоді, можна виконувати в системі освіти. Кожен навчальний заклад в країні сьогодні повинен бути таким, щоб можна було постійно і контрольовано гарантувати кожній дитині екологічну безпеку, в тому числі — захист від різних техногенних, електромагнітних полів, яких сьогодні в будь-якому навчальному закладі є чимало. У системі освіти на першому місці має бути турбота про здоров'я дитини, що в подальшому стане запорукою високих показників в освіті.

Саме ця ідея на сьогодні впроваджена в ряді дитячих садків (тепер це — Центри розвитку дитини) у Києві, області, в ряді регіонів країни, а також спеціальна мережа нового типу середніх навчальних закладів екологічного спрямування, в яких гарантується екологічна безпека здоров'я учнів на весь час навчання у відповідному закладі.

Така система моніторингу здоров'я й постійної профілактики вперше в 2000 році почала працювати в окремих районах Київської області, в екологічно-забруднених зонах (наслідки Чорнобильської катастрофи). Сьогодні показник здоров'я дітей в цих Центрах стійко тримається на цифрі 50 – 60 % (а то й вище), тоді як загалом по Україні серед дітей дошкільного та шкільного віку відносно здорових дітей у 2–2,5 рази нижче.

Досвід роботи Українського Інституту екології людини разом з освітянами був підтриманий МОН України і рекомендований для впровадження в усіх областях країни як один із простих і ефективних методів екологічної безпеки здоров'я дітей в Україні.

Постійний моніторинг здоров'я дитини — альтернатива диспансеризації учнів у системі освіти

Багаторічна спільна співпраця Українського інституту екології людини з системою освіти м. Києва, Київської області та інших регіонів України по впровадженню екологічної диспансеризації дітей в системі освітніх закладів ознаменувалася розробкою Методичних рекомендацій по постійному моніторингу стану здоров'я дітей та залежності їх від екології довкілля. Ці рекомендації ще в 2011 році були підтримані МОН України і рекомендовані до впровадження в життя на регіональному рівні. А по суті це означає, що МОН України визнало за необхідне впроваджувати постійну диспансеризацію дітей через систему освіти. Саме освітяни мають брати на себе відповідальність за здоров'я дітей у системі освіти при обов'язковій консультації та допомозі медицини.

Інформація ЗМІ — це основа психосоматичного здоров'я людини

Інформаційний простір суспільства сьогодні настільки розширився і настільки став негативно впливати на суспільство, що саме це стає основним чинником впливу довкілля на здоров'я людини.

Останнім часом у зв'язку з політичною ситуацією в світі, обумовленою агресією Росії відносно України, ЗМІ Росії відкрито поширюють ненависть і відкриті брехню про події в Україні. Через засилання терористів на південь України (Донецька, Луганська області) та підтримку їх найсучаснішою зброєю, Росія проводить направлений воєнно-політичний геноцид щодо України. За таких умов по суті неоголошеної війни створився певний вельми негативний стан в Україні зі здоров'ям населення, особливо дітей.

Україна сьогодні веде війну за свої суверенні права як держави. Сподіваємось, що справедливість і гуманізм переможуть, Україна відстоїть свою незалежність і створить всі умови для розвитку, а люди (особливо діти) будуть здоровими і максимально екологічно захищеними. ■